

12 **Biyano na lokuta**

na maye matali bilanga ya masini ya

NZETE YA MBILA

Ebandeli

Biyano zomi na mibale na lokuta ya maye matali lolenge ya bosali bilanga ya nzete ya mbila na masini.

Uta mbula zomi na mibale oyo ewuti koleka, bilanga ya mbila, na regime ya mosali na mosali, ezwaki koto ya ba hectari ya mabele ya mboka Indonesia mpe Malesia, ezalaki kobebisa ba zamba, na kolongolaka bayi mboka na kofanda na bisika na bango. Lolenge ya bilanga ya mbila na masini wana, ebandaki kozwa bisika monene na mabele ya mboka, to pe etando ya bayi mboka ya Afrika na ya Amerika Latini. Minioko ekotelaki bayi lisanga, lolenge esalemaka na bayi mboka ya Indonesia na Malesia.

Bazamba ya bilanga ya mbila ezali kokoba se kokoba mpe koya monene, ata ko koyinana mpe bozangi boyokani ezalaki kati na masanga maye baboyaki mpe babundaki mpona kobatela mibeko mia bango. Ba kompani eye ya lolenge ya kosala bilanga ya mbila na masini, ewangani ete ba bilanga ya mbila ezali kobimisa ba makambo mingi na kati ya mboka, mpo ete bazwa bokasi ya kosalaka ba makambo ya minene, maye bakanaki kokokisa na Asia, na Afrika mpe na Amerika Latini, bazali kolanda makambo ya lokuta. Tina ya buku eye, ezali nde kolobela makambo ma lokuta mana.

Lokuta ya liboso

Ba kompani ya bilanga ya mbila esalelaka ba mabele oyo babengi “Komonela” to “Komikitisa”, oyo basaleli yango naino te mpe ezali na ba mboka to mpe na etando mosika.

Ba kompani ya misala ya bilanga ya mbila, mbala mingi ba ponaka mabele ya kitoko pona kolona yango. Kasi mabele oyo babengi komikitisa, na ba matiti oyo ebungisi tina na yango ya kolobela mpe ya mombongo, na tina ya kosalela zamba makasi mpe misala misusu ya bato oyo ezali kotika ete mabele epasuka to esala ba nzela ya mbula, to pe mopepe yango ekoka kokitisa to kobebisa misala yango.

Mabele ya bilanga yango mpe ezali na kati ya makambo wana, ata ko na tango eye ya kosala bilanga, mabele mana mazali pona kosalela bilanga te, ekomaki ete misala ebeba tango lolenge ya kolona ya mboka, to pe mabele ezali kotala lolenge nango ya kobaluka na masini, mpe lolenge ya kala eye ezali penza na mikolo eye na ba mboka ebele pe bituka ya ngele, ndakisa awa na Afrika.

Tango ba kompani ya misala ya bilanga ya mbila bazali kolona mbila na mabele eye babokolela ba ngombe, to ba niama oyo baliaka matiti lokola ndakisa na Brezilia, ba kompani wana bakokotisa bongo bokabwani na bakolo mabele, na bato oyo ba bengana bango na ngonga ya kofandisa bango. Na bisika wana, bokabwani ezali pona esika ya kolona, mpo ete, oyo mabele ya kolona malamumu ezali na maboko ya bato moke boye. Na nzela wana, misala ya bilanga ya mbila bazali na mabele ya minene ebele oyo bazua na bakolo esika, ezali kokobisa boyokani na esika to pe kobatela mabele.

Lokuta ya Mibale

Lifuta ya ba oyo babungisi bokoti na mabele ekoka

Na makambo mingi, bato oyo ba bungisi mabele na nzela ya kotia elanga ya mbila na mabele ma bango ba futamaka te. Pamba te, na ba mboka ya sud bato bazali ba nkolo ya solo ya mabele oyo bazali kosalela, mpe bavandi koleka ba mbula ebele te.

Na yango, basengeli bongo kolanda mibeko ya kutimi mpo na mabele mana, na soki mbulamatarari batie ba ndelo, mpona kopesa « lifuta » ya ba mabele, ezali na tina ya bayi mboka te. Ba compani ya misala ya mbila bandima koloba ete bafutaka ekoka te ya malamumu, kasi bosali ba kalikili, elandaka te lolenge ya mboka, na yango, lifuta ezali muke mpe ezalaka mingi mingi ya ndambu ya mabele oyo basaleli na bayi lisanga. Ata soki bandimi mibeko ya kutimi kasi lifuta ezalaka kaka muke. Na ba tango mingi, mabele ezuamaka na mbulamatarari, mpe na misala na kati ya kondima, ya liboso mpe koyebisa na bayi lisanga, mpe na ba lolenge oyo ezali na kondimama na ba boyokani to pe kozongisa lifuta na lokola eyano ya kobundisa.

Maye tolubi bizali koluka kimia te na lolenge ya manso, ezali kowumisa masolo ba mbula ebele.

Lokuta ya Misato

Masini ya mafuta ya mbila ezali kobakisa bokengeli bilei

Na lolenge ya lisanga ya Malaisiya oyo etalaka mafuta ya mbila, yoko ya eteni eye etalaka boteki mafuta ya mbila na masini ya Malaisiya, ebakisaka bokengeli ya bilei mpo ete esaleli ezali nzela ya makasi penza, ya koyanola na esengo ya mbuma mpe mafuta na biloko ya kolia, mpo na bato na mokili mobimba oyo bazali kokoma ebele. Nzoka nde mamoni ezali kolakisa ete, kokola ya bilanga ya mbila na Malaisie esalaki bokeseni, pamba te, na bilanga wana balongolaki bisaleli bia bokelami, yango bokengeli bilei na nzela ya mangomba ma bato, na Malaisie mpe ba mboka misusu ya mokili, bipayi wapi misala lokola na Malaisie babakisi bongo etando bilanga ebele. Na nzela mususu, na bituka bisusu bipai wapi mafuta ya mbila eyaka, to ekomelaka, mangomba maye basalelaka yango bakutanaka mingi na na mpasi na maye matali bongo bobakisi talo, pamba te, epesaka bango kokoso po na kokona mafuta ya mbila na kantite ya ebele. Bana mboka mpe baye basalaka mombongo ena, pamba te bakokoma kosala mpo na wenze ya mike te, kasi mpo ya ba kompani ya mafuta ya mbila. Yango, bazali lisusu te na kolia na mabota, mpe bituka binso bikokoma bobele na mpasi. Bozindo ya boluki etalisi ete, epayi ya basali bake ya Indonesiya, mosali moko ya bilanga ya mbila alobi ete baoyo bazali kosala na bilanga ya mbila bakomi kosomba loso mpo basalaka lisusu te bilanga ya loso. Yango, ata bazali kosala mpe koteka biloko ma yambo

ya bilei ya bilanga ya masini ya mbila elongoli kolia ya ofele ya zamba, soki bilanga ya mbila ekomi, bilanga ya zamba ezali kobeba mpe mpasi na masanga ya mike ekokoto, pamba te bakozala na kokoso mpo na kokoto na zamba.

Lisusu, na boyei ya ba kompanie bisusu ya masini ya mbila, mpasi ekotaka pamba te, talo ya mafuta ya mbila mpe ya biloko bisusu ya kolia emataka, lisusu batalisi ete bato baye batikaka mabele ma bango mpo ya ba kompani ya mafuta ya mbila esala mosala na mabele ma bango, bazuaka mbano ya moke mpenza, pamba te, soki bango moko basaleli mabele ma bango bakozua bongo mbano ya ebele, mpe tango bakobungisa mabele ma bango, mpasi mpe nzala ekokoto, pamba te, bakosala lisusu mosala te po ete mabele ezali te.

Lokuta ya minei :

bilanga ya mbila ezali na mposa ya ndambo ya mayi mpe ya nkisi to produit chimique

Elanga nioso ya masini ezali kosenga nkisi eye tobengi engrais d'agrottoximes chimiques mpo ya bosungi kompani etombola mosala. Kasi ba nkisi ena mbala isusu ezali malamumu te mpo ya bokolongono bwa nzoto ya bayi mboka. Tango bilanga ezali kokita munene, quantité ya mbuma ya mbila basali na ba moulin ezobakisama, na yango pollution te na niveau ete mayi moyen ya komela yango ezali te. Kotala ba dimension ya bilanga wana, ezali ya lokuta koloba ete kosalela ba produit chimique na hectare ezali muke. Ba bilanga ya mbila ekendaka te na ba million ebele ya hectari, na yango, tina ya mike ya ba nkisi esalelaka na kantite ya ebele. Na mboka eye tobengi Sumatria Occidental, ndakisa, ba kompani bazali bongo kosalela lolenge ya ba d'herbicides minei, eye basangisaka na litre sambo to muambe ya nkisi eye tobengi substances toxiques. Wana ezali kotiamama na hectari na sanza misato. 50.000 hectari, ezosala entre 350.000 et 400.000 ya ba litre na trimestre moko, to mpe kati kati ya 1,4 na 1,6 ya ba million ya ba litres na mbula. Bosangisi ezali bongo kotalisa ete kantite ebele ya ba nkisi eye bazali kotia na bilanga, ezali malamumu penza te, pamba te bokebi bozali tango basaleli yango ebele, ndenge esalama mingi mingi na bilanga minene. Lisusu, kosalela ba nkisi eye tobengi pesticides na ba engrains chimique milayi, esalaka ete kantite ya azote emata mingi, mpe zote akopanza ba

algues na etando, mpe ekokitisa oxygène ya mayi. Mayi mpe lokola, etikali ndenge moko, me kasi mpo ya maye matali bosaleli ya mayi ekoki kosala moke soki ezali na bilanga ya mbila ndambo, kasi bokebi ezali ete ekobenda bongo kokoso ya bozangi mayi na bilanga ya minene ya masini.

Lokuta ya mitano :

Bilanga ya mbila bizali bongo kobatela bisika bya bovandi

Bilanga ya mbila bizali na bisaleli biye biyebani na bokati zamba ; pamba te, bilanga ebebisaka misala biye zamba esengeli kosala. Ezali ko détruire to kobebisa misala mpe ntina ya zamba na yango. Na Indonesie mpe na Malaisie wapi bilanga ya mbila ya mokili mingi ezali mpene ya nkoto zomi na mineyi ya hectare, na mbula tuku mibale na zomi na mibale, koleka 50% ya bopanzani ya mbila ezuami bongo na nzela ya zamba. Lolenge moko, sima ya makomi mpe basango ebele, etando ya bilanga na Afrika mpe na Amerika Latini ezalaka na bo'kati zamba.

Tango babongolaka mabele oyo esalaka mbonguana ya mabele eye esangani na mabaya, na mbonguana ena, ndambo ya karboni ezobima kasi, kobima wana ya karboni ezwami na ntina te tango basalaka bilanga, kasi ezosala lisusu mbeba ya butu mpe bisika bato bazuami.

Na yango, bakonzi ya mboka ya ba mboka eye basalaka mafuta ya mbila, mpe ba kompani eye basalaka yango bazali bongo kosala makasi mpo ete na mokili mobimba, bilanga ya mbila bizala bongo lokola zamba mpe lisanga ya bosangisi masanga eye tobengi FAO, ye azali kolembete na kotalaka bilanga. Bongo soki bandimi ete mafuta ya mbila ezala zamba, ekosala ete ba kompani bakota bongo na système ya botekisi biloko eye tobengi REDD+, MDP mpe lisusu kozua mbano ebele na boteki karboni ya mafuta ya mbila. Nzoka nde, likanisi eye ya ba kompani ya mafuta ya mbila, bazua mosolo ebele mpo ya karboni eye ebimaka na bilanga bya bango endimami naino te, mpo ete kantite ya CO₂ eye ebimaka na zamba ebonguamaka bilanga.

Lokuta ya motoba :

Ba kompani balobi ete bayokelaka mangomba eye babungi bilanga bya bango ya mafuta ya mbila

Tango kompani ayei koyokana na mangomba, mbala mingi asalaka yango na makasi ma ye moko, mpe na lisungi ya bakonzi ya mboka esika moko, nzoka nde esengeli yambo penza naino, na mokolo mabele, asengeli mpe kondimisa ye na makasi te, kasi esalemaka penza bongo te.

Soki kompani ekutani na moto eye aboyi koteke mabele maye, ba koflatter ye, na bokosi ye, kino akondima koteke mabele maye na bondimisi ye mibeko biye basengeli kotosa mpe. Mbala mingi, sima ya boyokani, mibeko yango batosaka yango te. Kasi eyebani na mokili mobimba, eye ezali kobatela mibeko mya masanga kondima yambo, na somi mpe na koyeba yango malamumu (FPIC), mpo ete FPIC eza na nzela. Esengeli na nzela ya koboya maye bakani kosala kasi, soki misala balobi ete bazosalela FPIC, mingi babungaka kondima ya bato na kokutana bato moko boye, ndakisa, bazali kosalela ba molongo ya bato mpe ndakisa mingi (SIME DARBY NA LIBERIA MPE HEZAKLES CAMEROUN, bazali bandakisa). Ba kompani bazali kosangana na baye mboka te mpe koboya koyoka masengi na bango, kasi bazali kondima kosala na makasi soki bazali bongo pene na koboya mitindo ya kompani mpe misala mabe eye ya bilanga mpo na bomoyi ya bato.

Lokuta ya sambo :

Bilanga ya mafuta ya mbila epesaka makoki mingi ya mosala mpe ebakisaka misala na bituka.

Misala na bilanga ya mafuta ya mbila ezali na lifuta ya malamumu te, kasi ezali nde wenze ya malamumu mpo ya ba kompani. Lisusu, ezali na mibeko ya basali na bobeli bwa bango basengeli komeme bango na lopitalo mpo ya bozui

nkisi, kasi esalemaka bongo te. Lisusu ezali ete, mbala mingi basali bazuaka lifuta moke penza eye elongobani te na mosala bazali kosala, mpe mbala mingi bazua lifuta ya mokolo na mokolo, pamba te bazali na contrat ya mosala te, bazali lokola ba journalier. Na ba mboka isusu eloko tobengi sous-traitance na lopoto, baboyaka yango, ndakisa na mboka Colombia epai wapi bakonzi ya mboka basepelaki na bofungoli cooperation ya mosala associe, CTA en sigle,

Na solo, CTA ayebaki bongo nakobongisa mpo ya basali mibeko eye basengelaki kosalela, mpo ya botambuisi misala mya bango malamumu.

Na kobongola mosala na nzela ya CTA, mibeko esengaki bongo na basali, bayeba bongo kosala syndicat mpe lisusu, kolobela lolenge ya lifuta eye elongobani te mpo ya mosala mua bango.

Lisusu, basali basi na kati, basengeli kosala misala misato na bokebi ndakisa kosalela agrotoxine, eye ememaka bongo makambo ndenge na ndenge na oyo etali bokolongono bwa nzoto, mpe mbala isusu, bazangaka bisaleli bya bilanga ya mafuta mbila, babandaka kolona, bazalaka lisusu te na tango ya kosala bilanga na bango moko, mpe kozua biloko na zamba.

Na ndakisa ya basi, bomemi bosalemaka mbala mibale.

« Mosala ya bilanga (na kompani) ezali mpasi, mingi penza mpo ya basi pamba te, kozala mosali ya mwasi na bilanga esengeli na yo kondima moyi na mbula

ebetela yo na bosali bilanga, mpe bakisaka lisusu misala ya ndako ».

Lisusu ezali ete na bosali mosala, basali ya basi batungisamaka mingi na mokonzi ya mosala to mpe moninga wa ye eye atalaka bongo bokengeli ya mosala eye :

Tobengi kapita ya securite, mbala mingi bazuaka bango lokola basi ba bango, na bosali ekobo na bango. Ezali mpasi po ete, soki batiki mosala, bana bakolala nzala mpe bakotanga mpe te.

Kasi ezali solo? Esalamaka ndenge nini na Indonesiya, ndako oyo eza mingi na bilanga ya mbila ?

Lokuta ya muambe :

Kokota na baloni ya mike na bilanga ya mbila ezali kobakisa matabisi mingi yango ezali malamumu mingi penza.

Ba kompani bisusu lokola petrobras kuna na mboka Brezilia, balobi ete babengaka bongo baloni bake mpo ya kosala na mua ndambo ya bilanga bya bango na bolaki bango ete ezali mpo ya mbano ya bango, nzoka nde ezali solo ?

Na Indonesiya, pene ya ntuku isato ya pourcentage ya mbuma ya mbila ewutaka na bilanga ya baloni ya mike, na nzela ya bikuku ya kobokola. Na nzela ya bodefi mabele, mingi ya baloni ya mike, bakotaka na mabongisi ma mbulamatari, na kati na yango, etuka yoko ezuami pembeni ya ndako ya mosala, ezali ya kompani mpe etuka oyo

epusami mwa moke ya baloni ya moke. Moloni nionso ezali bongo na ba hectari mibale ya bilanga ya mbila, mpe mabele ya moke mpo na misala misusu lokola bilanga ya kolia. Baloni ya mike wana, bakoki kozala na etuka moko to ya libanda oyo bayei na nzela ya mabongisi ma botamboli.

Na kati kotungisama ya baloni ya mike, ezali ete basalelaka te na ntina ya mabongisami ya bilanga. Na ngambo mosusu, basalaka ke baloni ya mike batikala mobele na mabongisi ya bo nkoko na zamba oyo esungaka bango. Epayi mosusu, bapesaka bango ndambo ya mabele ya hectari mibale ya mbila na litre ya bango moko.

Yango ezali lokola kobebisa mibeko foncier coutumier mpe ezalaka conflits, ba conflits misusu ya ndenge wana ezali lelo na Indonsiya.

Ngambo mususu mpona kosala bilanga, baloni ya mike badefaka, oyo bazali na posa ya kofuta na gouvernement, mpe ba entreprisise balekisaka profi oyo bilanga ya mbila ekoki kopesa na bomi mboka, kasi ezalaka rare bayebisa baloni ya muke risque ya kodefafa na kolanda contra, ekosengela bafuta te, bazangisa mbongo mpe ba kobengisa me kolona eteni ya mabele na mbongo hetar mibale oyo ezali kosalama lelo, me lobi ekoki ko kundama, baloni ya muke na kodefafa mingi mbongo baza na contra te na companie mpe bazali na sango te na projet na financier ya hectare mibale ezali ya kokita, kasi nakofutama ba niongo mpe na ba frais généraux oyo batu esengeli babotisa nakosala musala misusu.

Bipai bisusu, mpo ya bosali bilanga, basali bake badefaka niongo eye bakokoka kofuta te. Mbala mingi mbulamatarari mpe ba kompani balekisaka pamba te litomba ya bilanga ya mafuta ya mbila, ezali bongo mpo ya bayi mboka na bozongisi misolo.

Lisusu na makambo misusu, na ndakisa kokangama na ba kompani mpona komema mbuma ya misala, ezali penza mosusu.

Mbuma eye etela, esengeli ememama noki, soki te baloni ya mike bakoki kobungisa milona bya bango. Kasi, na tango ya komema mbuma na ndako ya kobongola yango to mpe izini, ba kompani bapesaka priorité na bilanga na bango. Mpo basalisa lisusu makambo baloni ya mike bazali misika mpe bazalaka na banzela mingi te, mpe ya malamumu te, yango komema biloko ezali mpasi penza.

« Mabele na biso bakabolaki na biteni (en inti et plesma), kasi ezali na zomi na muambe ya kilometre, nzela ezali te, yango nkisi ezali kokoma te mpo na nzela ».

Kosalela nkisi eye babengi na lopoto agratoxine ezali likambo mosusu ya kolobela. Ata kutu ezali talo makasi mpe ba salelaka mingi te, baloni ya mike bazali ya kobongisama te mpo na kosalela yango, mpo ezali talo makasi !

Kokoso ezali lisusu na bomilakisi ya masanga ya basali na kati ya boyokani eye ekambami na mbulamatarari, me nzela ezali te, ba mabota ezali na mikakatano mpo na kolamba ba mpasi mpe mibeko mya bango.

Muana mboka moko alobi « ezali lokola tozali ba elimo, na mabele na biso moko, tozalaki makasi komema na nzube ya mbila, tokomaki mpene ya liwa na Moise, bilanga ya mbila ezo sala biso pasi mingi mpenza ».

Lokuta ya libwa :

Bilanga ya mbila esalisaka ete masanga ekende liboso na kobongisa bisaleli bya yambo lokola (nzela, lopitalo, kelasi)

Solo mpenza, misala ya mbila bizali kotonga ba nzela na kati ya ba bilanga, kasi bazali kosala yango mpo ya bomemi mbuma esika esengeli kokomela.

Mpo ya maye matali bongo kelasi mpe bisaleli bisusu bya lopitalo, mangomba balobi te malako yango ekokisamaka te. Mbala isusu kompani alobaka ete mosali nioso asengeli kokende na lopitalo mpo bozui mono kasi batosaka malako wana te.

Lokuta ya zomi :

Misala ya mbila ezali bongo kobakisa botombwami ya kowumela ya bikolo.

Mingi penza, kofungwama lelo ya bilanga ya mbila, mingi na Afrika mpe na Amerika Latini, ezali kotosa te na esenga ya

mafuta ya mbila ya ba continent kasi, ezali koyanola esenga ya mikili mosusu ezala bisika misusu bazali. Bazali bongo koyanola na ba wenze ya libnda ya ba continent bisusu. Kobalola mafuta pona kotika na mpe misala na ba nkita to bomengo na baloni ya mboka.

Bipeseli ya ba mbula 2010/2011 ezali kotalisa ete mboka Inde ezali mozui mua yambo ya mokili mobimba na oyo etali mafuta ya mbila, elandisami na Chine na mpe Union Européenne. Kasi mboka ya poto ezali mosika liboso na bosaleli mafuta mbila na mafuta misusu, lokola soya. Yango ezali mpona basalelaka yango mingi kasi biloko batekaka na zando ya kitoko eye babengi super marché. Bongo na Chine mpe Inde, basalelaka yango mpo ya kolambela na kikuku.

Lokuta ya zomi na moko :

Masini ya mafuta mbila esalelaka ba norme mpe code na conduite struct.

Bato baye batalaka misala ya masini ya mafuta ya mbila bandimi na ba sango ete, lolenge nini bazali kobongisa misala ya botambwisi misala mya bango, mpe bamoni penza ete bazali kosala muango na botosi mpe semba penza.

Kasi na bomoni lolenge ya botambwisi, misala ya mafuta ya mbila ezo tambola, na ba mboka lokala Indonesie bandimi makambo mana te. Etalisi ete, ezali ya solo te ba kompani ya misala ya mafuta ya mbila bizali ndakisa ya malamumu te, pambe te bakota na kaniaka to mpe corruption ya lolenge

inso. Lisusu, ebele ya ba mbeba etangami na bozangi boyokani na ba kompani mpe na bana mboka.

Lokuta ya zomi na mibale :

RSPO ezali kosimba misala ya kowumela ya mafuta ya mbila.

Masolo ma ntina eye tobengi table ronde mpe bosali ya kowumela ya mafuta ya mbila (RSPO), etalisi malandi mpe bokokisi ike oyo ba kompani bisengeli basalela soki balingi bazala penza basali ya mafuta mbila oyo ewumelaka. Kasi RSPO ezali na mikakatano ya lolenge na ye, oyo ezali kosala ete malako eye alaki makokisama te. Mama na likambo ezali ete, mingi ya bato eye bazali kosala na RSPO bazali bongo bato eye bayokanaka te, na mokili mosusu ezali ke RSPO asalaka te, bokanisa taille ya ba opérations. Asalelaka ba critère moko na bilanga ya moke mpe na bilanga ya monene mpenza.

Nakotalisa, production ezalaka durable to kowumela te mpo na 2 ans mpo na bana mboka.

Mafuta ya mbila ezali mafuta ya elanga ya talo muke, na kotala mafuta mususu lokola soja to mafuta ya colza. Suprême ya makani ezo koba kosala ya mafuta ya mbila « talo malamumu », mpe mingi.

Mpona kaya mola ba mboka industrialisé mpe ba zando oyo ezali komata to kotombwana, ezali ya kosimbama me batu ya RSPO, mpona ye ezali na bénéfice. Ba bénéficiaires ya ba

compagnie mibale ya minene oyo bazali kolona mbila, ezali na 2012 na 1,3 milliard, na ya Sime Sordy Logique, oyo ezosala ba benefice ya boye, ezali koyesa ba mabele minene. Na nzela wana kozala na RSPO ezali kaka ticket ya kozua ba mabele mpe kosala mbongo. Na ngambo mosusu, ba entreprises ekokolisa ba part na profit ya ba actionnaire.

Suprême traditionnel ya bilanga ya mafuta ya mbila, mpe kosala mafuta ya mbila na ebele ya ba produits désignés oyo bazali koteka na marché locaux et régionaux, ezali mpene ya ba methodes ya kowumela. Ba methodes traditionnelle ezali appliqué na ba mboka mike ya Afrique Occidentale mpe centrale na region moko na Bresil. Ezali ba sypleme ebele, kuna nzete mbila ezali kolonama na agrasyviculture to na ba bilanga intercalaires, oyo ezali koya na ba bénéfice ebele na ba économie ya bana mboka mpe ya ekolo na coût environnemental ya se makasi bamiseki ke na Afrique na kati ta 6 na 7 millions ya hectares ya nzete ya mbila elonamaki kolanda ba methode traditionnelle mingi na Nigeria, oyo ezali ko représenter tiers moko ya superficie bola na mokili.

BOX : développement ya marché ya mafuta ya mbila na Union Européenne (UE).

Kokola ya bosenga ya mafuta ya mbila, directement associé na bosenga ya kati agrocarburant mpe na particulier na bon ya agrocarburant na UE, wuta ba objectif bamipesaki consommation ya énergie « renouvelable » ti 2020 na UE, mafuta ya mbila ezali lelo matière première primordiale, ya yambo, mpona azali mosika ya mafuta ya moins cher, to talo muke oyo bamonaki na quantité ebele ba mvula oyo eleki, volume ya makasi ya mafuta mbila etumbamaki na ba centrale électrique mpe na ba centrale cabinée, chaleur – électricité ya Pays-Bas mpe na Allemagne.

Na nzela ya koboya mpona oyo etali ba consequence sociale mpe environnementales ya bilanga, consommation ya mafuta mbila ekiti, ata kutu na Italie baza ko encourager kosalela na nzela « subsides verts ».

Lisusu ba projet ya sika ya Royaume – Uni, oyo etali kosalela ba agrocombustible, mpona kosalela courant, ekoki kobakisa bosaleli mafuta mbila na Centrale électrique, eloko moko to risque moko na Etats-Unis epayi mosusu, industrie aéronautique Européenne ezobangisa kosalela deux millions ya tonne de biokéroseine ti tokoma 2020. Mafuta ya mbila ekoki kokoma matière première ya yambo mpona ba compagnies aériennes to ya mpepo.

Kasi, solo na nionso tomoni impact ya makasi koleka oyo bilanga to mafuta ya mbila na mboka ya Sud, ete ezalaki indirect : lokola UE, ezosalela tiers mibale ya colza na tina ebele, lokola industrie ya biloko, mafuta ya kopakola mpe chimie ezobaluka mpona kosalela mafuta mbila.

Bokuse

Maloba ya industrie ya mafuta ya mbila ezali kaka te kobungisa, kasi ezali ya lokito etie na oyo bazosala ba bilanga mpe bolamu ya bana mboka. Lokola tomonaki na buku oyo, mingi ya batu o maye ebongoli makasi ekolo ya kobotola mabele mpona kolona bilanga ya mbila, kasi ekomi mabe koleka.

Mpona bana mboka, bofunguami ya bilanga ya mbila ezokoka nde elanga na babungisi mabele ya kolona na zamba mpe ba bobebisi esika ya kobomba mayi, mpe talo ya biloko emati na region. Ezolakisa ete lobi ekozala malamumu mpo na bana mpona mabele ya kolona na zamba. Ekozala malamumu ya muke to lokola mosali ya bilanga, batu ebele ba riskaki na kodefya ya makasi, mpe kobikela kaka na compagnie, mpe kaka, bakolinga kofuta bango na mbuma ya mbila.

Bitumba ya resistance ebele oyo esalamaka ya ba zone, kuna bilanga ya mbila, na Amérique Latine, na Afrique mpe na Asie, ezali elembo ete bana mboka bandimaka na pete te impact oyo ezopesamela bango.

Bazali na nzela mosusu ya kobongisa bomoyi na bango, balingi te bazala bawumbu ya mabele ya bangomoko, bazobunda mpo bandima ba droit na bango foncier mpe ya mabele. Bazosenga maboko mpo na eyano bazopesa na esika ya bilanga industriel ya mbila.

Kuna na suka ya chaine ya production na ba mboka ya consommation ya mafuta ya mbila, butu muke mpe ba organisation ekotaka na bitumba ya kobongola modele ya

lelo ya production mpe consommation oyo ezali ko dépendre na basaleli ya centaine ya ba produits bazoteka na supermarché. Oyo ezali mingi mingi ya solo na Union Européenne, kuna consommation ya mafuta ya mbila na motu ezali likolo, mpe ba classe moyenne ya société na ba mboka oyo ezali emergent, kuna ba mabele ya consommation oyo epesami na ba mboka industrialisé ezobakisa consommation ya mafuta ya mbila na mafuta misusu. Na UE bosenga ezobakisama lisusu na ba objectifs oyo etali ba énergie renouvelables, na kati na yango ba agrocarburants.

Mpona kobikisa bofungwami lelo ya bilanga ya mbila, esengeli bosangani ya makasi na ba mboka baloni. Yango ezosenga koyebisa soki lokito ezali na balaka ya mabe ya ba compagnie ya bilanga mpe kokutana na batu misusu oyo balingi kobatela mabele mpe zamba na bango oyo bana ya Asia, ya Africa mpe América kasi ekoki kobeba na bilanga ya mbila, esengeli kosangana batu bazali komisepelisa makasi mpona kosala ete bilanga na zamba ebeba te, bazosalela ba methode na bango. Zamba ezali bomoyi ya ba mboka ya Sud.

COPACO

